

Oponentní posudek na disertační práci Tomáše Machuly *Příčina účinná a princip kauzality* (FF UK, 2006)

Doktorská disertační práce Tomáše Machuly je motivována úsilím o podání příspěvku k zřídka, leč žádoucí diskusi mezi novotomismem a analytickou filosofií. Nejobecnější filosofické problémy kauzality mají představovat jedno z témat, která leží v průsečíku zájmu těchto myšlenkových proudů.

Práce je členěna na úvod, 8 rozsáhlých kapitol (2-9) včetně tří historicko-systematických exkursů, závěr, anglické Summary a seznam použité literatury.

V základním myšlenkovém půdorysu autor identifikuje dvě hlavní „rodiny“ či myšlenková schémata teorií kauzality: první navazuje na Aristotela („realistické“), druhé na empirismus („redukcionistické“). V práci se velmi podrobně věnuje zejména filosofickým kořenům, vývoji a souvislostem prvního z těchto názorů.

Autorův vlastní přínos nevidím v nějaké konkrétní části práce, ale spatřuji jej:

1. v systematizaci problematiky principu kauzality „napříč“ významnými myšlenkovými proudy, které představují novotomismus a analytická filosofie;
2. ve srozumitelném shrnutí obsaženém v Závěru;
3. v pedagogicky svěží, čisté a jasné expozici hlavních doktrín a směrů diskuse;
4. v nástinu (snad) vlastní argumentace na některých místech (např. ss.132-137, ss.172-173);
5. ve vzorové práci s cizojazyčnou odbornou literaturou.

Speciálně si cením autorovo (meta)metodologické východisko, jímž je snaha o přispění k dialogu mezi novotomismem a analytickou filosofií. Tím chvályhodně navazuje na úsilí některých prominentních moderních filosofů (např. Anthony J. P. Kenny či Joseph M. Bocheňski).

Výše uvedené klady předložené práce však vymezují též její největší nedostatek: není mi zcela zřejmé, do jaké míry práce přesahuje fundovanou a svěží rešerši a kde hledat její badatelský přínos. Části, kde autor zmiňuje pozice analytické filosofie, jsou rozsahem minimální, proto nelze uznat, že se autorovi podařilo „prozkoumat a srovnat základní obrysy dvou velkých filosofických proudů dvacátého století“ (s.7).

V rozpravě při obhajobě navrhuji soustředit se na tyto okruhy:

- a) Přesnější vymezení autorova badatelského přínosu, a to jak z hlediska dějin filosofie (zde je pro mě situace jasnější), tak z hlediska systematické filosofie (zde je pro mě situace méně jasná).
- b) Detailnější debata o přínosech dialogu mezi novotomismem a analytickou filosofií v otázkách kauzality. Domnívám se, že lze výrazněji přesáhnout autorovy popisné závěry o distinkci mezi realistickým a redukcionistickým pohledem či soud o tom, že „v současnosti převládají ve filosofických diskusích spíše redukcionistické tendence“ (s.197).

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 30.9.2006

Doc.RNDr. Petr Kolář, CSc.
ÚFaR FF UK

Detailní připomínky

Anglický název: „Efficient Cause and Principle of Causality“. Mělo by být „ (...) the Principle of Causality“.

s.10

„ (...) nalézt vhodné entity, na které lze kauzalitu redukovat“

Jde skutečně o *entity*? (Redukuji-li kauzalitu na regularitu, je regularita entitou?)

s.32

Není zřejmé, nakolik je zařazený exkurs organickou, potřebnou a zdůvodněnou součástí disertační práce a nakolik jde jen o využití dřívější autorovy práce.

s.47

K „trojstupňovému vývoji“ u L.Franka: (1) animistické vysvětlování, (2) kauzální vysvětlování, (3) vědecké vysvětlování.

Řekli bychom, že nelze podat (3) bez (2). Jaký je autorův názor?

s.53

Druhé klauzuli v definici humovského stavu věcí nerozumím – příliš mnoho záporů. Prosím vysvětlit.

s.54, fn.92

Bylo by třeba vysvětlit, na jakém základě Tooley používá „překrývat se“ místo „být identický“ (zjevně nejde o synonyma), a co to je „logický vztah mezi *a* a *b*“.

s.54, fn.93

Ví autor, že nejde o jedinou užívanou definici supervenience? A pokud ano, tak proč preferuje rovna tuto?

s.55

„Redukcionistické pojetí je pak to (...).“

Tento výměr *není* (striktně vzato) negací výše uvedeného realistického přístupu. Jaký je tedy logický vztah mezi redukcionismem a realismem?

s.56

„Redukcionistické teorie se vyznačují snahou o převedení (redukci) kauzality na nějaký jiný typ reality.“

Jestliže se předpokládá, že kauzalita je nějaký „typ reality“, tak proč snaha o redukci?

s.58 *passim*

„(ne)dostačující“ místo „(ne)postačující“.

s.59

Argumentace proti INUS z pozice, že „Mackie definuje příčinu pomocí nutné a dostačující (má být „postačující“) podmínky, která však v sobě skrývá kauzální pojmy.“

Ve skutečnosti jde o *logické* pojmy, nikoli kauzální.

s.63

Definice kontrafaktuálu „kdyby ne-A, tak by ne-B“.

Stejně tak může být „kdyby A, tak by B“ a pak definice příčiny „kdyby ne-A, tak by ne-B“. Příklad: „Kouření způsobuje rakovinu.“ – „Kdyby nekouřil, neměl by rakovinu.“

s.68

„(...) vysvětlit kauzalitu, která je především problémem ontologickým“
Toto je (meta)filosofické tvrzení, které dosud nebylo exponováno jako autorova pozice. Proč najednou na tomto místě?

s.76

Argumentace z „poklesu barometrického tlaku“ tak, jak je uvedena, je kruhová.

s.77, schéma

„Události verifikují fakty.“

Prosím vysvětlit. (Jde o netriviální tvrzení související s nějakou konkrétní teorií verifikace či pravdivosti.)

s.79

„Vztahy (...) ryze logické, jako je identita, které nemají věcný základ a jsou něčím vnějším (...)“

Prosím vysvětlit, proč identita „nemá věcný základ“ a je „něčím vnějším“.

s.84 nn.

Nenalezl jsem v textu Strawsonův argument, který má prokázat neslučitelnost realismu s regularitním chápáním kauzality.

s.98

Aby byla expozice Michottovy experimentální práce přesvědčivá, bylo by třeba uvést definici či kritéria rozpoznání „kauzální impresy“.

s.114

„David David Kline“. Má být „A.D.Kline“.

ss.134-135

Vtipný argument proti Humově teorii o původu idejí založený na sebeaplikaci kritéria smysluplnosti idejí. Avšak autor bez dalšího předpokládá „holistický“ pohled na povahu teorií, který není samozřejmý (byť zejména v současné analytické filosofii se zdá být převažující).

s.138

„Každý účinek má příčinu.“

Takovou „tautologii“ asi nelze vážně nazývat „principem kauzality“, stejně jako tvrzení „každý starý mládenec je neženatý“ bychom asi vážně nenazývali „principem staromládenectví“.

ss.139-140

Diskuse o charakteru soudu vyjadřujícího princip kauzality.

Zde by stálo za reflexi, nakolik se v takto tematizovaném problému projevuje „obrat k jazyku“, kterým se vyznačuje metoda analytické filosofie.

s.158

Zde bych nesouhlasil s autorovou polemikou s Nowackim. Nowacki dle mého názoru provádí důkaz sporem (*reductio ad absurdum*), a tudíž mu nelze vyčítat, že předpokládá to, co chce dokázat.

ss.163-166

Poměrně zajímavá argumentace by zasloužila alespoň částečnou formalizaci (obdobně, jako je tomu na ss.172-173). Dohaduji se, že autor chce ukázat, že platí:

$\text{Non}(\text{Princip kauzality, PK}) \Rightarrow \text{non}(\text{Princip dostatečného důvodu, PDD})$,
neboli: $\text{PDD} \Rightarrow \text{PK}$ (jak se intuitivně jeví správným). Důkaz však postrádá obecnost a jasnou formu.

s.192

„Zásadním Tomášovým textem týkajícím se (...)“. Má být „Zásadní Tomášův text týkající se (...)“.

Schéma argumentace (P1-C) nepostihuje celou argumentaci obsaženou v citátu (chybí např. krok ukazující, že „může být nějaké jsoucno, které není zapříčiněné“).

s.193

„ (...) princip kauzality není (...) východiskem dokazování, ale závěrem důkazu.“

Zde by bylo vhodné analyzovat, zda participační metafyzika jsoucna již princip kauzality tiše nepředpokládá. Pak by šlo o důkaz kruhem, ale zřejmě z jiného důvodu, než autor zmiňuje na str.195.

s.199 nn.

Drobné chyby ve spellingu a chybějící členy průběžně v anglickém textu.